

al onze krankheden kent en óók geneest. Zijn heerlijk werk is herstelling van het kranke lichaam, en vernieuwing van het door de zonde bedorven hart.

Ziekte en kwaal, het eerste woord doelt op smartelijke, folterende pijn, het tweede op slepende, kwijnende krankheid. Alle ziekte en kwaal Voor dezen souverainen Geneesmeester moet elke nood en ellende wijken. Hij gebiedt de genezing, op Zijn woord treedt zij terstond in.

In den wintertijd zijn er gewoonlijk vele zieken. Waar veel krankheid is, wordt ook veel gesproken over dokters en medicijnen. Helaas, menige kranke, die met haast den aardschen medicijnmeester roept, erkent niet den schrikkelijken nood en ellende, waarin alle menschen van nature liggen. Om den grooten Medicijnmeester bekommeren zij zich dan ook niet.

Christus, de eenig ware Geneesheer. Door velen wordt deze waarheid slechts verstandelijk geloofd, maar niet praktisch beleefd. Hoeveel beproeft een mensch al niet in zijn nood en smart, eër hij tot Christus de toevlucht neemt! Wij zijn in geestelijken zin allen aan de vrouw uit het Evangelie gelijk, die alles ten koste gelegd had aan en veel geleden had door de medicijnmeesters, en eerst daarna tot Jezus kwam. Lukas 8: 43. Hoe jammerlijk is het, dat wij het allerlaatst de toevlucht nemen tot Hem, die alleen en volkomen helpen kan. Op droeve wijze toont dit onzen diepen val.

Christus alléén is bij machte, van alle ziekte en kwaal te bevrijden. Hij kan niet slechts de smarten en pijnen des lichaams wegnemen. Hij verlost ook uit allen geestelijken nood en van alle ellende der ziel. Hoe ontzettend de melaatsheid der zonde ook zij, op zijn almogend bevel moet zij wijken. Bij Hem is balsem voor de diepste wonden der zonde. Hij stilt de felste smart. Van alle ziekte en kwaal geneest Hij, al wie geloovig en biddend zich tot Hem wendt.

Christus, de groote Medicijnmeester. Hij was dit, toen Hij op aarde rondreisde in al de steden en vlekken van Galilea. En Hij is dit veelmeer, nu Hij in heerlijkheid gezeten is aan 's Vaders rechterhand in den hemel. Aardsche geneesheeren beoefenen hun ambt slechts voor een bepaalden tijd. Zij zijn zelf sterfelijke menschen, die de kiemen van krankheid en dood in zich dragen. Als ook hún ure slaat kunnen zij, met al hun kennis en ervaring, zich aan den greep des doods niet onttrekken.

Christus is de groote Geneesheer. En Hij is dat alle eeuwen door. Tot aan het einde der tijden wordt in Zijn naam gepredikt bekeering en vergeving der zonden onder alle volken.

Als een kranke door een grijsen geneesheer wordt behandeld, wekt zoo'n eerbiedwaardige verschijning onwillekeurig vertrouwen. Wat heeft hij bij talloze krankbedden gestaan en met welk een rijke en rijpe ervaring is hij toegerust.

Christus Jezus is de groote Medicijnmeester van eeuw tot eeuw. Alle ziekte en alle kwaal Zijns volks kent Hij, welke die ook mogen zijn; en Hij is machtig, ze te genezen.

De Heiland behandelt elk der Zijnen op de meest persoonlijke wijze. Zoo is het bij den aardschen medicijnmeester niet. Iedere dokter is niet voor elke ziekte berekend. Dikwijls moest een kranke van zijn gewonen geneesheer het advies hooren: „Ik raad u, eens hooger op te gaan, ik kan u niet verder helpen”. Maar Christus is de bijzondere Geneesheer voor al den bijzonderen nood van elk der Zijnen. Wie in vertwijfeling bij zich zelf roept: „Zou er ook voor mij nog redding en genezing zijn?” hij mag zich troosten met het getuigenis des Evangelies, dat Christus alle ziekte en alle kwaal genas.

Als gij een dokter hebt, die van uw jeugd af u gekend en altijd over u gegaan heeft; die dus van uw gestel alles afweet en ten volle op de hoogte uwer krankheid is, met hoeveel vertrouwen geeft ge u dan aan hem over. Zoo is het nu in volstrekt eenigen zin met den Heere Jezus. Van eeuwigheid heeft Hij al de Zijnen reeds gekend. Van hun eerste levensuur was Zijn oog al de dagen hun levens in liefde en genade op hen gericht. Hij weet met volkomen juistheid, wat elk hunner in zijn weg en omstandigheden behoeft.

De aardsche medicijnmeester kan, als gij ziek zijt, elken dag maar enkele oogenblikken bij u vertoeven. De Heere Jezus echter is en blijft altijd nabij. Steeds is Hij tot hun hulp gereed. Hij behoeft niet in der haast gehaald te worden. Als in een gezin een ernstig ziektegeval schielijk intreedt, en de dokter op grooten afstand woont, wat valt dan de weg lang — en bang! De groote Medicijnmeester is overal tegenwoordig. Van alle plaatsen tegelijk hoort Hij het roepen der ellendigen. En Hij is machtig en gewillig om ze te verlossen.

Christus kent niet alleen de zieken in hun bijzondere behoefte; hij kent ook de krankheid in haar eigenaardig karakter en in haar geheel verloop. Het bedroefde hart schenkt Hij troost, het duistere hart licht. Hij giet olie in de pijnlijke wonden. Hij schraagt den zwakke in zijn wankele gang. Met teedere liefde kastijdt Hij of met strenge hand wederstaat Hij, al naar het noodig is. Alles is Hij en doet Hij voor de Zijnen.

Stel dan onbepaald uw vertrouwen in Hem, u

geheel en al op Hem verlatend. Bij Hem zijt gij veilig, door Hem wordt ge zalig. Uw zaak is bij Hem volkomen vertrouwd.

Geneesheeren hebben niet gaarne, dat men nevens hen, in het geheim, anderer hulp inroept. Dat brengt in allerlei moeilijkheden en veroorzaakt onaangename verhoudingen.

Elk geloovige gevoelt met diepe schaamte in het hart, dat er ook bij hem nog maar al te vaak is een hinken op twee gedachten, een zien naar verschillende kanten. Dat is den Heiland tot diepe droefheid en het strekt hun tot ernstig nadeel. Houdt u toch altijd en in alles alléén onder Zijn liefderijke en zegenrijke behandeling. Hij zal u de gezondheid doen rijzen.

Want genezen is hier: 't gebroekene heelen, 't geschorndene herstellen, het verlorene behouden, het ellendige redden; het is zaligmaken en verheerlijken!

Wonderen van genade en macht, van ontferming en goedertierenheid schitteren in de woorden: „genezende alle ziekte en alle kwaal”.

J. P. T.

KERKELIJK LEVEN

Pluriformiteitsleer-gebruik en epigonisme.

In den jongsten almanak van het Studenten-corps N. D. D. D. komt een artikel voor van de hand van Prof. Dr V. Hepp, handelende over de pluriformiteit der kerk.

Het kan onze bedoeling niet zijn, Prof. Hepp's artikel als zoodanig rechtstreeks te bespreken. Dit is dan ook geenszins onze bedoeling.

Evenwel — Prof. Hepp blijkt, zonder daarmee een bepaald auteur of een bepaald orgaan te noemen, toch te spreken over enkele opvattingen, die ons persoonlijk schenen gelijk te zijn aan of veel te gelijken op bepaalde gedachten, welke in ons blad wel eens zijn verdedigd. En niet alleen wees Prof. Hepp ze af, doch hij qualificeerde ze ook als symptoom van epigonisme.

Het is dus voor ons een kwestie van zelftoetsing, als wij geduldig luisteren naar de door Prof. Hepp ter zake gegeven argumenten.

Om dit te doen, begin ik met een overzicht van Prof. Hepp's artikel; een overzicht, dat één onzer lezers op mijn verzoek mij verschaft heeft, en dat ik hier verder onveranderd laat volgen.

Prof. Hepp acht verwondering niet buitengesloten nu Z.H.Gel. voor een artikel in een Studenten-almanak dit onderwerp koos. Immers, dit vraagstuk heeft niet de belangstelling van studenten alleen.

„Deze verwondering moge verdwijnen wanneer ik verklaar, dat ik de kwestie van de pluriformiteit van de kerk hier niet in haar vollen omvang, maar slechts uit één bepaalden gezichtshoek wensch te bezien. Eigenlijk dient zij mij alleen ter illustratie van een algemeen gevaar, waartegen onze studentenwereld in het bijzonder moet worden gewaarschuwd. Ik bedoel het gevaar van epigonisme.”

Dit gevaar is het grootst „waar een machtige beweging het stadium van consolidatie is ingetreden”. Daarom zij 't Calvinisme van nu gewaarschuwd. Na zijn opwaking in de 19e eeuw „werkte het regenererend en reformerend op het volksleven in. Het verbaasde met name de wetenschap door zijn nieuwe ideeën. Die periode is thans afgesloten”.

Waar het Calvinisme meer nog dan vroeger, nu een leidende positie heeft in te nemen, daar hoede men zich voor epigonisme.

Wat is onder epigonisme te verstaan?

Prof. Hepp wijst af de meening die als epigonen aanduidt: mannen, die de scheppingskracht van hun groote voorgangers missen en nu de door dezen geteekende lijnen slechts verder doortrekken.

Integendeel. „Dit typeert juist de epigonen, dat zij impotent zijn tot voortbouw. Zij bewaren de continuïteit niet, maar verbreken die. Zij kunnen den geheelen ideeën-schat van hun voorgangers onmogelijk assimileren en kiezen er slechts een deel van uit, om die tot geldigheid te brengen. Zij specialiseeren niet het generale, maar generaliseeren het speciale. Het voornaamste gebrek, waaraan zij lijden, is het gebrek der kleine geesten: bewustzijnsvernauwing”. Prof. Hepp wijst in dit verband op de Manchester School die haar star individualisme aan de epigonen, niet aan de vaders der klassieke school ontleende. „Ook dit is een wezenskenmerk van het epigonisme: het schijnt zich te onderscheiden door ijzere consequentie. Daartegenover lijken geniale geesten inkonsequente. Maar zijn consequentie is eenzijdig. Het is een consequentie van één bepaalden factor met verwaarloozing van andere. Het epigonisme kan in zijn simplicisme geen contrasten waarheden erkennen. Het opereert steeds met het óf — óf, maar nooit daarnaast met het én — én. Het is dan ook altijd geneigd een van de termen: determinisme — indeterminisme, praedestinatie —

menschelijke verantwoordelijkheid, distantie van God — verwantschap met God (om slechts deze te noemen) zoo al niet nominaal prijs te geven, dan toch faktisch secundair of tertiair te maken”.

Prof. Hepp wijst dan op eenige symptomen van epigonisme in het Calvinisme van vandaag. „Op theologisch terrein springen er twee het meest in het oog. Het eene betreft de leer van de gratia-communis, het andere die van de pluriformiteit der kerk”.

Wat het eerste punt betreft, deze leer, waaraan Calvin, Kuyper en Bavinck zulk een groote plaats hadden gegeven, geraakt al meer op den achtergrond.

Als één der oorzaken noemt Prof. Hepp de meening van velen die de verwereldlijking in Gereformeerde kringen toeschrijven aan deze leer. „Zij leggen een oorzakelijk verband tusschen het niet te ontkennen feit, dat zekere saecularisatie in Gereformeerde kringen doordrong, en het accentueeren van deze leer”. „Aan deze praktische overweging wordt de leer der algemeene genade in al haar rijkdom opgeofferd”.

Meer in 't bijzonder bespreekt Prof. Hepp het gevaar van epigonisme in verband met de leer van de pluriformiteit der kerk.

„Mocht ik hiermee hen een wonde slaan, die in den laatsten tijd op deze leer kritiek hebben uitgeoefend, zoo haast ik mij om er dit als pleister op te leggen: het zou hoogst onbillijk zijn iemand om één epigonistische trek als epigoon te brandmerken”.

Waardoor wordt nu de kritiek op de leer van de pluriformiteit der kerk beheerscht? „... door de geweldige (men valte dit niet als krachtterm op!) moeilijkheden, waarvoor deze leer ons in de practijk plaatst. Volgens haar toch moeten er naast die, waartoe wij zelf behooren, nog andere ware kerken kunnen bestaan. Niet alleen in China en Japan, maar ook in onze eigen woonplaats. Niet slechts zulke, waarin een andere taal dan de onze wordt gesproken, maar ook zulke, waarin men zich van dezelfde taal bedient als wij. En wanneer men dan rondziet om in concreto zulke ware kerken aan te wijzen, dan komen de bedenkingen aanstormen. Aan elk ontbreekt veel van wat de onze bezit. Deze duldt wat niet in geheele overeenstemming is met de Schrift, gene heeft zich in de historie misdagen. Men toont dit alles aan op goede gronden. Zulke als ware kerken te erkennen, levert ook het bezwaar op, dat zij, die min scherp onderscheiden, tot kerkelijk indifferentisme vervallen. Het kerkelijk besef, dat in onzen tijd toch al niet luide spreekt, kan er zoo licht nog meer door verzwakken. Van den ernst dezer bezwaren ding ik niets af. Ik wil ze graag dubbel onderlijnen. En toch moet het epigonisme in deze worden gewraakt. Het epigonisme is tegen moeilijkheden niet opgewassen. Het volgt het liefst den weg van den geringsten weerstand. De beschouwing van eigen kerk als een ware wordt vernauwd tot deze: onze eigen kerk is de ware, wat zich daarbuiten als kerk aandient is een valsche kerk of een sekte, dus geen kerk. De oplossing van het kerkprobleem wordt dan simple comme bonjour: de geloovigen die buiten onze d.i. de kerk zijn, moeten zich van hun dwalingen zuiveren en tot ons overkomen. Zoo wordt de eenheid openbaar waarom Christus heeft geboden.

Hoe ver wijkt deze opvatting af van die van Calvin?”

Al komt de term „pluriformiteit” bij Calvin niet voor, de gedachte zelf wordt bij hem wel gevonden. Zoo schrijft hij in zijn Institutie (IV. 1.9) „het mag niet betwijfeld worden, dat overal, waar wij zien, dat Gods Woord oprecht gepredikt en gehoord wordt, waar de Sacramenten overeenkomstig de instelling van Christus bediend worden, eenige kerk van God is.” Te onderscheiden is nu tusschen de algemeene kerk (ecclesia universalis) en de kerken afzonderlijk (singulae ecclesiae). De eerste is een menigte, die vergaderd is uit alle volken, overeenstemmend in dezelfde waarheid der Goddelijke leer.

Aan deze gesubordineerd zijn de kerken afzonderlijk. „Zij komen voor in steden en dorpen. Zij maken rechtens aanspraak op den naam en de autoriteit van kerk”. Houdt de afzonderlijke kerk zich aan de ordening Gods in Woord en Sacrament, zoo kan men haar de eer van kerk geven. Treden er echter t.a.v. Woord of Sacrament gebreken op, dan ga men na of deze van fundamenteelen aard zijn. Sommige leerstukken mogen n.l. niet betwijfeld worden (b.v. dat er één God is, dat Christus God is, enz.) „maar er bestaan ook andere waarover de kerken „men lette op de pluralis!” onderling verschillen”.

Deze storen de eenheid des geloofs niet. Op grond o.a. van deze gegevens komt dan Prof. Hepp tot deze conclusie van Calvin's leer: de geïnstitueerde kerk is allereerst ecclesia universalis, kenbaar aan bediening van Woord en Sacrament; naast haar kan geen ware kerk bestaan. — Anders staat het met de kerken afzonderlijk. Tusschen deze bestaat verschil in plaats, soms ook in leer.

„Elke afzonderlijke kerk, waarin de hoofd-waarheden der Schrift worden gepredikt, al moge zij in andere afwijken, en de Sacramenten worden

nietgerekend, kend.”

Elke kerk als een w één plaats (singula e pauselijke ken, die e (b.v. de

Calvin coerdheid, het model ingericht, confessie a zijn. Haar cille, was bijeenkom De kerke halve doo en Bulleng lag dus i werden ge de eenheir festeeren”

Terecht des Calvin later syst

Ook K en het fei publiceer de plurifc in den w

„Het e loochent. Het valt i punt Rom de kerk

De Ger De plu

Wat ik wilde sch Maar il denten de gesterkt, klok teru tische be bevordert

Tot zo schrijver Volgend de door F

LTI

Nog é peerde, l zullen w bindend der hist als mij, breiding baring ge bewijst t schap” n Adam en straf en

Wijl G drie eers die gren koos ik i durf ik meedeel Toch ka zwaar h de Heer kunnen ters, gro hebben

De vr en hun

distantie van slechts deze prijs te geven, om te maken". Symptomen van vandaag. "Op een heel meest van de gratia-pluriformiteit

leer, waar-
ik een groote
meer op den

rof. Hepp de
lijking in Ge-
tan deze leer.
tusschen het
saecularisatie
rong, en het
leze praktische
meene genade

rof. Hepp het
met de leer

de slaan, die
kritiek hebben
dit als pleister
n billijk zijn
ik als epigoon

op de leer van
cht? "...door
ds krachtterm
leer ons in
toch moeten
behooren, nog

Niet alleen in
e eigen woon-
en andere taal
tar ook zulke,
edient als wij.
n in concreto
dan komen de
ontbreekt veel
it wat niet in
e Schrift, gene

en. Men toont
zulke als ware
it bezwaar op,
ten, tot kerke-
kerkelijk besef,
e spreekt, kan
kken. Van den
ts af. Ik wil
toch moet het
ikt. Het epigo-
n opgewassen.
den geringsten
eigen kerk als
ze: onze eigen
uiten als kerk
een sekte, dus
kerkprobleem
de geloovigen
t, moeten zich
ons overkomen
aom Christus

f van die van

bij Calvijn niet
hem wel ge-
Instituie (IV.
ten, dat overal,
oprecht gepre-
e Sacramenten
hristus bediend
Te onderschei-
kerk (ecclesia
erlijk (singulae
, die vergaderd
nd in dezelfde

de kerken af-
den en dorpen.
ten naam en de
s afzonderlijke
in Woord en
eer van kerk
oord of Sacra-
ta of deze van
ge leerstukken
n (b.v. dat er
s, enz.) "maar
e kerken "men
rschi"en".
fs niet.

ens komt dan
Calvijn's leer:
st ecclesia uni-
van Woord en
ware kerk be-
kerken afzon-
schil in plaats,
in de hoofd-
redikt, al moge
menten worden

uitgereikt, moet als een ware kerk worden erkend."

Elke kerk die aan deze voorwaarden voldoet is als een ware te beschouwen. "Hij zegt niet: op één plaats kan slechts één afzonderlijke kerk (singula ecclesia) de ware zijn." Zelfs onder de pauselijke hiërarchie zijn nog afzonderlijke kerken, oie de kenteekenen van een kerk bewaren (b.v. de doop).

Calvijn „aanvaardde de kerk in haar gecompliceerdheid... stelde niet als eisch, dat zij naar het model van de kerk van Genève zouden zijn ingericht, noch dat zij de geheele Gereformeerde confessie zouden belijden om ware kerk te kunnen zijn. Haar pluriformiteit eerbiedigde hij. Een concilie, waarop geleerde en vrome mannen zouden bijeenkomen, had zijn geestdriftige instemming.... De kerken zouden er vertegenwoordigd zijn behalve door Calvijn en Cranmer, door Melancthon en Bullenger. Een specifiek Gereformeerd concilie lag dus niet in de bedoeling. Al deze mannen werden geacht tot ware kerken te behoren, die de eenheid der algemeene kerk hadden te manifesteren."

Terecht kan men dan ook spreken van „Irenik des Calvinismus". Deze gedachten van Calvijn zijn later systematisch geordend.

Ook Kuyper grijpt naar deze gedachten terug en het feit dat hij zijn pluriformiteitsidee in 1894 publiceerde, kort na de Doleantie, bewijst „dat de pluriformiteitsleer een streng kerkbegrip niet in den weg staat".

„Het epigonisme, dat de pluriformiteitsleer loochent... snijdt in het hart der Reformatie. Het valt het kerkbegrip van Calvijn af om op dit punt Rome in het gelijk te stellen, dat ook naast de kerk slechts de sekte kent.

De Gereformeerde kerkleer is nog niet af. De pluriformiteitsleer evenmin.

Wat ik over nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden wilde schrijven, moet ik in de pen houden.

Maar ik zal dankbaar zijn, als ik onzen studenten door dit voorbeeld in de overtuiging heb gesterkt, dat alle epigonisme de wijzers van de klok terugzet, dat epigonisme in onze Calvinistische beweging den voortgang en opbouw niet bevordert, maar belemmert".

Tot zoover het mij verstrekte verslag, welks schrijver ik zeer dankbaar ben.

Volgende week hoop ik iets op te merken over de door Prof. Hepp aangeroerde kwestie.

K. S.

Bijbelstof en Bellettrie.

V.

I. De kritische vraag van enkele theologen bij het verschijnen van „De Sjoenemietische": „Is de Bijbelsche roman voor den Christen aanvaardbaar?" — is 'geen kwestie van ja of neen, maar van meer of minder, van hoe. Raad zoeken in het verleden.

II. Gregorius van Nazianzus ziet er geen bezwaar in, in zijn drama „Christos paschoon" den Christus van het kruis dingen te doen spreken buiten de Openbaring om.

III. Gregorius van Nazianzus, Beza en Milton zien er geen bezwaar in, het allerheiligste uit de Openbaringsgeschiedenis als stof voor kunstwerken te gebruiken en die stof uit te breiden zelfs tot in het spreken Gods toe. Calvijn, Voetius noch Kuyper brengen hiertegen bezwaar in.

IV. Ook Bilderdijk gebruikt ongewaakt gewijde geschiedenis als stof voor zijn epos. Is er alzo geen bezwaar tegen dit gebruik voor drama en epos, dan evenmin voor den roman, die in zijn hooger vorm niets anders is dan een epos in proza.

Nog één vraag, waarop ik boven reeds anticipeerde, blijft er voor ons, althans voor mij over: zullen we nog grenzen stellen? Er als algemeen bindend te proclameren, schijnt mij bij het licht der historie niet gewettigd. — Toch, ging het u als mij, dan verzet mijn gevoel zich tegen uitbreiding van het door God zelf in zijn openbaring gesprokene. Dat Vondel dat ook zoo voelde, bewijst het feit, dat hij in zijn „Adam in Ballingschap" na den val niet God zelf, maar Uriël met Adam en Eva laat spreken en de boodschap van straf en genade brengen.

Wijl Gregorius, Beza, Milton en Voetius, — de drie eersten praktisch, de laatste theoretisch, — die grens echter niet gesteld hebben, (met opzet koos ik de citaten der dichters zoo, dat dat bleek) durf ik hem ook niet te stellen, maar wel wil ik meedeelen, dat hij voor mij zelf dwingend is. Toch kan ik mij voorstellen, dat iemand geen bezwaar heeft, woorden Gods uit te breiden met wat de Heere blijkens zijn openbaring zou hebben kunnen spreken, zooals de drie aangehaalde dichters, grooten in de historie van zijn koninkrijk, hebben gedaan.

De vraag, of men zich aan de bijbelsche feiten en hun volgorde heeft te houden, beantwoordt Ds

van Arkel ontkennend en hij staat daarmee op klassiek-aesthetischen bodem.¹⁾

Het Fransche classicisme erkent het epos voor hooger, dat de historische feiten niet op den voet volgt, maar groepeerd en reconstrueert naar de idee, die de dichter tot uitdrukking wil brengen. Dat lijkt voor bijbelsche stof te vrij, maar vindt groot tegenwicht in de omstandigheid, dat de momenten der openbaring reeds providentiëel naar de idee der openbaring zijn gegeven en gerangschikt.

Het brengen der vraag: bijbelstof als kunst-object of niet — uit de naïeve gevoelsfeer naar die van principiëel historisch onderzoek, leert ons dus, dat tegen den bijbelroman geen algemeen principiëel bezwaar is in te brengen. Ieder geval moet op zichzelf beoordeeld worden, ieder kunstenaar voor zichzelf uitmaken, waar voor hem de grenzen liggen.

Ik kom tot het tweede bezwaar, tegen mijn boek ingebracht: de voorstelling, alsof de dragers der typologische openbaring zich van deze hun roeping bewust zouden zijn geweest.

Minder beslissend voor den geheelen opzet van mijn boek, is het toch met kracht naar voren gebracht. Algemeen werd tot nogtoe aangenomen, dat ze daarvan absoluut geen weet hadden. Zelf heb ik mij in mijn Hoogliedverklaring in gelijken zin uitgelaten.

En hier hebt ge tegelijk het verschil van verhouding tot den inhoud der Heilige Schrift van den meer dogmatisch en den meer aesthetisch ingestelden exegeet. De behoeften van den laatste voelt de eerste niet. Ik was daarom Ds Fernhout dankbaar, toen hij in zijn beoordeeling van mijn Hooglied-verklaring, waar hij sympathiek tegenover stond, schreef: „De poging van den schrijver verdient waardeering, ook als bewijs van hoe groote beteekenis voor de uitlegging van de Schrift in het algemeen en van dit Schriftdeel in het bijzonder de dichterlijke verbeelding is".

Ik reken dit woord van den grijsen pastor tot de vele wijze die hij gesproken heeft, niet in de eerste plaats, omdat ik er mij door gestreeld voel, maar vooral, omdat het de behoefte teekent van hem, die met schrijverfantasie de Schrift nadert. Bij hem staat het zieleleven van zijn helden en heldinnen op den voorgrond, en waar drama en epos-in-verzen hun eischen meer alleen in de diepte stellen, daar stelt het epos-in-proza, de roman, zijn eischen in diepte en breedte tegelijk.

Toen ik dan ook minder met de dogmatische dan met de aesthetische allure de stof trachtte te benaderen, drong zich opeens de vraag aan mij op: Indien den geloovigen Israëller een blik werd geschonken in de beteekenis der symbolische profetie met haar cultus in tabernakel of tempel en haar pascha in de gezinnen, — en in die der verbale profetie, waarom zou hij dan niets mogen begrijpen van de typologie? Ik weet wel, Calvijn heeft met het oog op misbruik met kracht symbolisme en allegorese in hun overdrijving tijdens de middeleeuwen, zoo veel mogelijk teruggedrongen. Maar ging hij daarin niet te ver? Ik geloof, dat het absolute standpunt bij ons inzake de bewustheid der typologische roeping juist daar een gevolg van is.

Want het bevredigt m.i. niet.

Als Mozes in Deut. 18:15 zegt: Een profeet uit het midden uwer broeders als mij, zal u de Heere uw God verwekken; naar hem zult gij hooren; — als David in Psalm 40:8 zegt, na zijn ontoereikend-verklaren van den offerdienst: Zie ik kom; in de rol des boeks is van mij geschreven, — (wat Calvijn verklaart als: Mijn naam staat op de rol der uitverkorenen — Davids bewustzijn zoo scheidend van den Messiaanschen inhoud dezer profetie) dan spreekt toch uit hun woorden een inzicht in hun gelijkvormigheid met den Messias, welks ontkennning dwingt tot de aanname van absurditeiten.

En dat inzicht moet David eveneens beziel hebben, toen hij den 72sten Psalm dichtte voor Salomo en daarbij dingen zegde, die ver boven het menschelijke uitgaan. Dichterlijke hyperbool zou er een zachte naam voor zijn, indien zulk inzicht had ontbroken. Meer nog, als David in zijn laatste woorden in 2 Samuël 23 zegt: „Daar zal een Heerscher over de menschen zijn; Hij zal zijn als het licht der zon", — wat natuurlijk van den Christus geldt — en daarop laat volgen: „Is mijn huis niet alzoo bij God?" Want Hij heeft met mij een eeuwig verbond gemaakt", — wat kan dat dan anders beteekenen, dan: mijn huis is geroepen, dien Heerscher in gelijkvormigheid af te schaduwen?

In Psalm 41:10, 55:13—16, 69:22—30, 109:6—16

¹⁾ „Het deert mij weinig, of de feiten in een historisch roman gesteld, precies met de historische gegevens overeenkomen. Ik acht dat niet van noodzakelijk belang. Zoo maar de handelingen en woorden der personen psychologisch voor den betrokken tijd zijn verantwoord; zoo maar de geestesgesteldheid van dien tijd en van het betrokken milieu juist is weergegeven en de schrijver de bedoelde periode voor ons leven en gebeuren laat, zooals deze geleefd en gebeurd is of had kunnen zijn."

²⁾ De Lutherische, de Fransche, de Leidse en de nieuwere Deutsche vertaling van Kautsch-Bertholet hebben een positieve constructie van II Sam. 23:5, wat ook alleen een gezonden zin aan deze woorden kan geven. Ook Prof. Ed. König vertaalt positief in zijn „Messianische Weissagungen", pag. 146. Alleen de Engelsche vertaling komt met de Statenvertaling overeen.

treffen wij den man, de mannen aan, die David als type van den Christus hebben verraden, de Judas-antypen. In Psalm 55, 69 en 109 worden ze met vloekspraken als overdekt. Nu gold voor Israël zeker, als voor ons, de tweede tafel der Wet: Heb uwen naaste lief als uzelf (Lev. 19:18). Evenmin ontbrak Israël de ethische Wet: kwaad niet goed te vergelden (Spr. 20:22). Meer nog, het kende den eisch, den vijand wel te doen (Ex. 23 vs 4 en 5). Zonder typische zelfbewustheid zou David in deze Psalmen dus zwaar hebben overtrede en het zou hem zeker, gelijk later Jeremia, als ongerechtigheid zijn toegerekend. Zonder bewustheid der Christustypen bij de dichters, loopt men ethisch vast in de Psalmen.

En de dichters der vloekspraken door heel den psalmbundel heen, moeten ze niet het heidenom als type van de verworpen menschheid gekend hebben, zonder mede zwaar tegen de Wet te zondigen?

Het stuit mij tegen de borst, het indringingsvermogen der grooten van den ouden dag in de materie, waarin al hun heil was, waar het de typologie geldt, eenvoudigweg te negeren. Wat hadden zij als wij aan vaagheden voor hun zaligheid! Bovendien: wat voor gevaar zou aanneming van haar bewustheid bij de allergrootsten in hooge momenten opleveren voor terugval in de excessen der Patres!

Laat mij u nog even wijzen op de conclusie, waartoe Prof. Ridderbos, de bekwame Oud-Testamenticus van de Kamper school komt, als hij spreekt over Jesaja 7:14: „Zie, de maagd zal zwanger worden en een zoon baren en zal zijn naam Immanuel noemen". Volgens vers 16 zal dit kind geboren worden nog voor de op handen zijnde verwoesting van Syrië en Efraim. Dat kan dus niet in rechtstreeks-Messiaanschen zin worden opgevat, maar moet in middellijk-Messiaanschen zin worden uitgelegd. Zoo kan Jesaja allereerst aan een kind gedacht hebben, dat in zijn dagen geboren zou worden. Toch heeft deze profetie nog een verder zin. Dit geloofskind is type van den Messias".

Maar — in Jesaja 8:8 staat nóg iets over hem. Als het oordeel uit Assyrië komt, „zal de uitbreiding zijner vleugelen uw land in heel zijn breedte vullen, o Immanuel!" Hier wordt datzelfde kind dus aangesproken als eigenaar des lands.

En nu schrijft Prof. Ridderbos op pag. 205 van zijn „Het Godswoord der Profeten" II: „Ten opzichte der vraag, of Jesaja zelf van dezen diepen zin der Immanuëls-profetie iets heeft verstaan, past ons groote bescheidenheid. Een aanwijzing voor een bevestigend antwoord kan men zien in de uitspraak van Hoofdstuk 8. Denkt men bij dat „Uw" aan Immanuel, dan kan men zeggen, dat hier de Messias wordt bedoeld. Dat zou pleiten voor de meening, dat Jesaja in hem een type van den Messias heeft gezien".

Prof. Ridderbos drukt zich om begrijpelijke redenen hier zeer voorzichtig uit, maar hij ziet toch mogelijkheid — Ik heb de vrijheid genomen, die mogelijkheid als werkelijkheid voor te stellen in mijn boek.

Wil ik daarmee beweren, dat de bewustheid der typische roeping den graad bereikte, waarin ik het voorstel? — Misschien niet geheel. Maar bij de door een theoloog als Ridderbos erkende mogelijkheid, gun daar schrijver en dichter de vrijheid, haar dien graad van helderheid te geven, waarbij de lezer de glorie van Messias kan zien. Ik schreef geen exegese, maar een epos in proza. En bovendien, het geldt hier geen exegese waar dogma of confessie op behoeven te rusten, — alleen een kwestie van geloofspsychologie en ook van de zijde der theologische wetenschap slechts een hypothese. Zij gunne hier een weinig ruimte aan de dichterlijke hyperbool, — om de Messiasfiguur te verheerlijken. Ook de poëtiek der Oudheid met haar Verisimilitas en die van het Fransche classicisme met zijn Vraisemblance hebben het recht van den kunstenaar gehandhaafd, te wijzen binnen de sfeer van hetgeen den doorsnee-lezer als mogelijk, als waarschijnlijk, als verrijkend aandoet.

Deze hyperbool is geen willekeur. Ze vloeit voort uit mijn beschouwing van het Davidisch-Salomonsch tijdperk.

In mijn „Davidisch of Salomonisch" schreef ik op pag. 13: „Op den grondslag, door Samuël en David gelegd, moest het Jeruzalem verrijzen, dat het hoogste doel der Godsopenbaring moest weerspiegelen in heilige symboliek, het Jeruzalem, dat boven is, Hem, die daar de Koningsmacht door den Vader in stoorelozen vrede eeuwig draagt, en de schare uit alle volken, die tot dat Jeruzalem zijn gekomen, de Hemelbruid".

En op pag. 22:

„De schoonste mogelijkheid der historie na den val, was de Goddelijke proef in Jeruzalem, met de eenheid van natuurlijk en geestelijk leven.

Davids voeten hadden gewankeld bij den klim naar deze hoogten. Salomo betrad den top, waarop het Paradijs nog eens herrijzen moest, dat hij zou bouwen en bewaren".

En in mijn Hooglied-verklaring pag. 58:

„Eén met het Hooglied is de roeping van Salomo, den Christus van het hemelsche Jeruzalem te typeeren in het aardsche. Hem was de door